

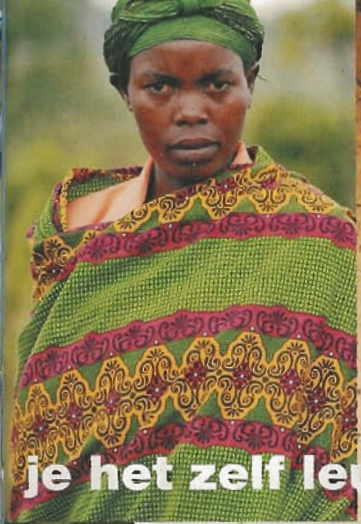
maatschappij tekst **Margriet Deenen** foto's **Wilco van Dijen**

“Met idealisme kom je niet ver, je moet het doen omdat

Terug naar Afrika

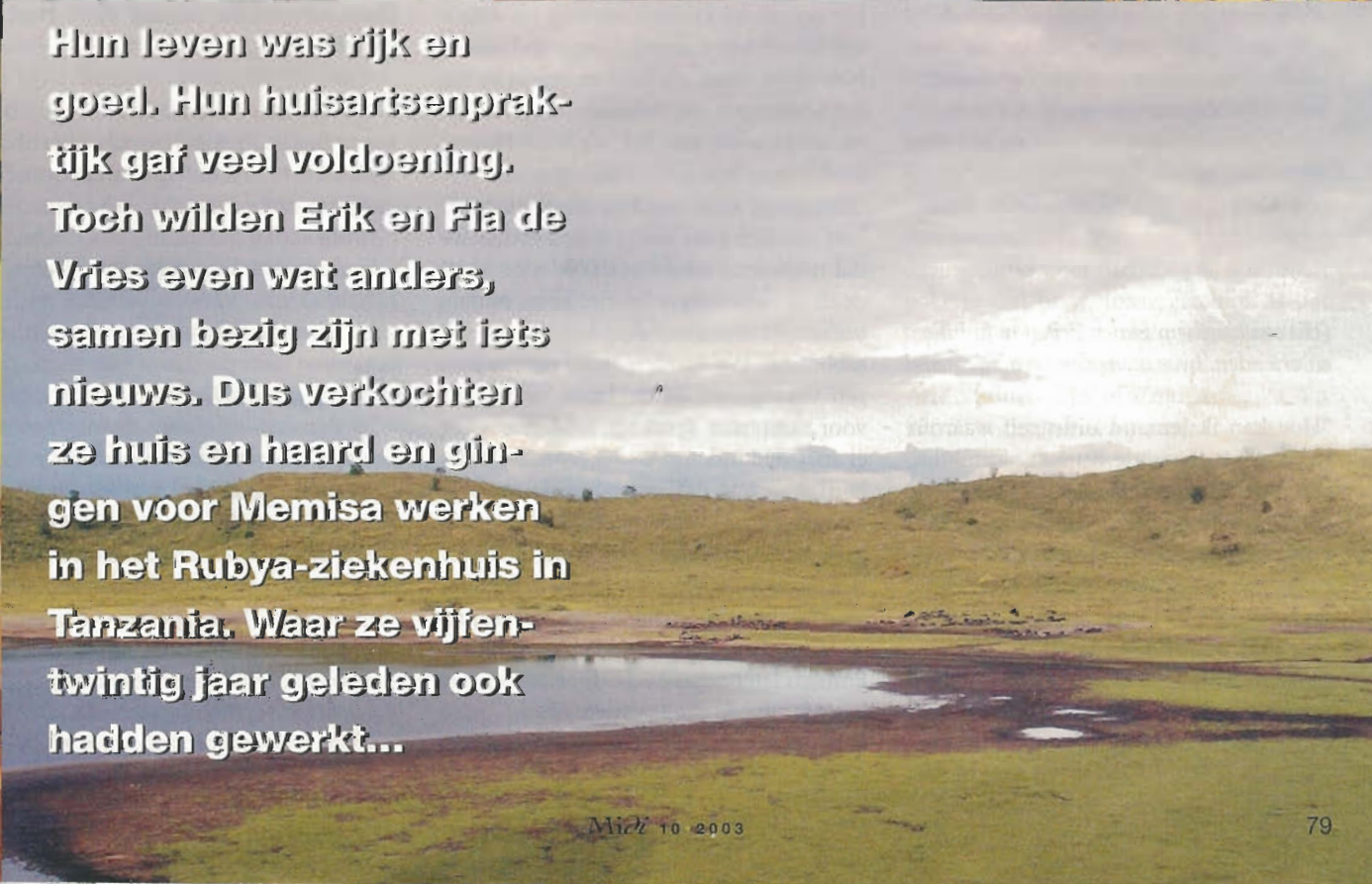

Je het zelf leuk vindt"

Erik en Fia de Vries:
"Als we 's avonds op de barazza zitten, een beetje staren over de bananenvelden, dan weten we weer dat het goed is..."

Hun leven was rijk en goed. Hun huisartsenpraktijk gaf veel voldoening. Toch wilden Erik en Fia de Vries even wat anders, samen bezig zijn met iets nieuws. Dus verkochten ze huis en haard en gingen voor Memisa werken in het Rubya-ziekenhuis in Tanzania. Waar ze vijfentwintig jaar geleden ook hadden gewerkt...

maatschappij

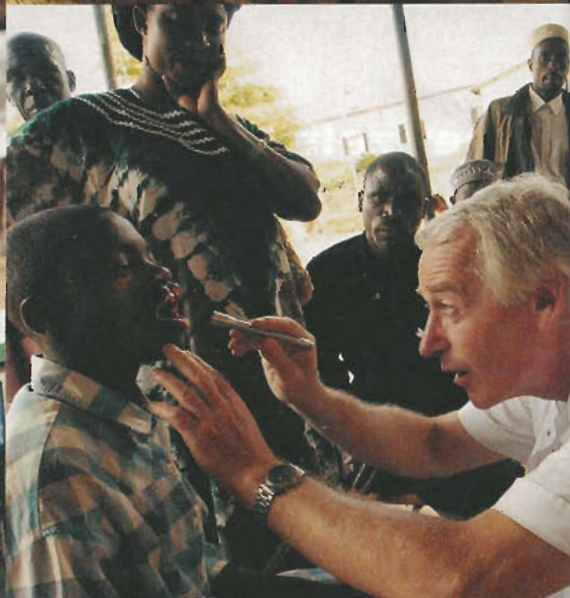
"...Rubya, in de regio van Bukoba, aan de westelijke oever van het Victoriameer, een uithoek van Tanzania. Bananen, koffiebonen die op de wereldmarkt niets opleveren en een onwaarschijnlijk hoog percentage aids. Waarom zou je in vredesnaam daar heen gaan? (...) We hadden ons goed voorbereid en in Arusha nog voor ons essentiële zaken gekocht. Een mat om de zeer grote woonkamer in ons oude huis in Rubya wat gezelliger te maken, een mooie spiegel voor op de schoorsteen, zodat we met zijn vieren zouden zijn als we samen uitgepraat zouden raken, een blauw wit bloemetjes-servies uit Engeland, op de markt gevonden, zodat onze dagelijkse maaltijd dan wel niet afwisselend, maar toch stijlvol zou zijn."

"Na vier dagen kwamen we aan op de plek waar we twintig jaar geleden waren vertrokken..."

"Het mag dan wel een plek ver in de bush zijn, het is een verschrikkelijk mooi gebied. Groen van de bananenbomen, rode aarde, veel heuvels, watervallen, prachtige uitzichten, heerlijk klimaat. Het ziekenhuisplot ligt op een berg, 1700 meter hoogte. Er is een ingrijpende renovatie aan de gang, ook een van de redenen dat wij hier zitten. Daardoor is het erg rommelig in en om het ziekenhuis. Er zijn nog zo'n 25 mensen aan het werk die wij kennen van vroeger. Dat maakt het allemaal toch wel erg leuk. Na een paar dagen voelde het alsof we niet weg geweest waren. Tegelijkertijd was het ook erg vreemd om hier weer rond te lopen. Alsof je een spelletje speelt met de tijd en je leven..."

(Uit een brief van Fia en Erik aan familie en vrienden, twee maanden na aankomst)

"Hoe kan ik iemand uitleggen waarom we een goedlopende huisartsenpraktijk, een prachtig huis met zwembad en tennisbaan hebben verruild voor Rubya?", vraagt Fia (53) zich hardop af. Ze lacht ontwapenend en steekt haar handen in de lucht als een nieuw soort vraagteken. "We hadden het goed in Oldebroek, een fijne praktijk, prettige bevolking, een prachtige omgeving. Maar het leven was niet spannend. We kwamen op een punt

Met de klok mee: de vrouwen dragen alles op hun hoofd; Erik en Fia in hun woning; Erik behandelt een patiënt; het ziekenhuisje in Rubya.

dat we tegen elkaar zeiden: we leiden een heerlijk leven, maar laten we even uitstappen. We wilden iets anders, samen bezig zijn met iets nieuws, zo'n huisartsenpraktijk hobbelt wel door. Het was het gevoel: nú kunnen we nog, nú willen we. We zijn gezond, de kinderen hebben hun eigen leven, we hebben er zin in. En we wisten: als we terugkomen, kunnen we altijd weer aan het werk in Nederland."

"Het klopt voor nu. Het klopt allemaal heel erg. Een paar jaar geleden wilden we dat nog niet. Het is iets dat je voor jezelf doet, voor je eigen relatie. Even onderbreken waar je mee bezig bent, een soort sabbatical. We hadden ook kunnen kiezen voor reizen of studeren, wij kozen voor werken in Tanzania. We hebben het er met de kinderen over gehad, we hebben ze verteld dat we er in inkomen op achteruit zouden gaan en zo, want dat is met vier studerende kinderen toch van belang. Dus hebben we huis en praktijk op de Veluwe verkocht en een ander huis gezocht. Een huis dat we goed alleen kunnen laten, maar waardoor er wel een basis is, mocht er iets gebeuren."

Vorig jaar zomer gingen Fia en Erik de

Vries weer naar Rubya, Tanzania. Twintig jaar nadat ze er vertrokken waren. "Het is toeval dat we hier nu zitten, het had ook ergens anders kunnen zijn..."

Dan weet ik weer dat het goed is...

"Ons huis is heerlijk. Groot, knalgroen van buiten, met een rood golfplaten dak, barazza aan twee kanten, prachtig uitzicht, grote tuin, van binnen grote kamer met rode stenen vloer, muren geverfd in een mooie kleur geel. Grote ramen, waarvan ik de rode-rozen-nonnengordijnen heb vervangen door gordijnen van ongebleekt katoen. Deze stof wordt eigenlijk alleen gebruikt om lijken in te wikelen. De man in de winkel waar ik de 35 meter kocht, zal mijn kwaliteiten als arts wel niet hoog aangeslagen hebben. Hier en daar foto's van de kinderen, want alle mensen van vroeger vragen natuurlijk naar hen. Verder tegenwoordig 24 uur elektriciteit en e-mailmogelijkheden. Eind dit jaar misschien zelfs mobiele telefoon. Een vaste telefoonverbinding zal er alleen

kunnen komen indien er een verbinding wordt aangelegd met de centrale, tien kilometer verderop in Nshamba. Verder zitten we voor ons gevoel heel basic, met boeken en een stereo die het sinds de blikseminslag vorige week helaas niet meer doet. Ook de boiler heeft het niet gehouden, dus douchen we weer met bakjes water uit een emmer."

"We hebben geen wasmachine, maar wel een Hilde, die kookt, schoonmaakt, wast, strijkt, brood bakt, pinda's brandt en cake bakt als het moet. En Simeo, die we nog van vroeger kennen. Hij werkt al 25 jaar voor witte dokters. Hij is tuinman, probeert groenten en fruit voor ons uit de shamba te krijgen, wast de auto, hakt een boom om (brandhout voor de was en de kookkachel en de open haard in de regentijd), maakt de cadeau gekregen hanen panklaar en is goed in barbecuevuurtjes. Hilde en Simeo zijn onze luxe."

"Soms moet ik daar vreselijk om lachen", zegt Fia. "Dan loop ik hier met bakjes water te sjouwen, terwijl ik thuis een mooie badkamer heb. Maar als we 's avonds op de barazza zitten, een beetje staren over de bananenvelden, dan weet ik weer dat het goed is. Of als ik hoor van onze huisartsenvrienden in Nederland..." en ze geeft alweer een ontwapenende lach cadeau. "Het is een keuze, net als kamperen, waarom doe je dat? Vrijwillig afstand doen geeft nieuwe mogelijkheden."

Ze genieten van hun huis – sinds de oprichting van het ziekenhuis in 1954 zijn er altijd Nederlandse (Memisa) artsen geweest in Rubya en allemaal woonden ze in hetzelfde, heerlijke, doktershuis. Met een enorme veranda – "toen de kinderen klein waren fietsten ze hier de rondjes op hun driewieler" – het gelige licht dat de kamer een warme adem geeft en de grote houten tafel die ruimte biedt aan vele gasten. Want die zijn er, complete schema's worden gemaakt om kinderen, familie en vrienden te herbergen. "Soms weken achtereen." Erik en Fia zijn hartelijk en gastvrij, dus wimpelen ze eventuele bezwaren weg. Ze doen aan

'positieve labeling'. Altijd kijken naar de positieve kant. Daar wordt je leven een stuk leuker van.

Ze zijn niet meer bang dat ze uitgepraat raken als ze met z'n tweeën zijn. De spiegel op de schoorsteen hangt mooi te wesen, maar is eigenlijk overbodig. "We hebben het leuk samen. Dat moet ook wel, want je bent erg op elkaar aangewezen. Dat was de eerste keer anders, toen was er ieder jaar een kind. In dat opzicht was het best spannend voor ons en dan is het fijn om te merken dat we het samen redden, terwijl er zo weinig afleiding is. Je kunt hier niet zo veel doen, je hebt hier geen verplichte afspraken 's avonds, maar wat je doet, daar heb je de tijd voor. Meer tijd om een boek te lezen, meer tijd om te luisteren naar muziek. En wat scheelt is dat ik nu zelf ook

"Als Memisa dit ziekenhuis niet meer steunt, als wij weggaan? Dan wordt veel werk teniet gedaan"

dokter ben en werk. Het is veel makkelijker om hier een baan te hebben, want je hebt hier nauwelijks een sociaal leven, geen vrienden."

"De mensen zijn aardig, zijn prettig om mee te werken, maar het zijn niet je vrienden, het is tijdelijk, je blijft je gast voelen. Je blijft toch wit. Terwijl ze me ook zo vertrouwd zijn; als ik met ze zit te vergaderen, vraag ik me soms af: zouden zij dat ook zo zien?"

We wilden graag samen, niet meer alleen...

"Het was oorspronkelijk zijn idee. Erik wilde dokter Albert Schweitzer imiteren. En ik vond dat een leuk plan." Ze waren jong, vol idealen en dadendrang. "We gingen gewoon. We hadden vooraf met verschillende organisaties gesproken en zijn uiteindelijk bij Memisa terechtgekomen, omdat we heel duidelijk zeiden: nee, we willen geen kinderen dopen en

nee, we willen geen kerkdiensten leiden." De keus voor Tanzania had te maken met de flower-power tijd, het socialisme van Neyere sprak hen aan en het was een politiek rustig land. "Maar dat was schijn... na drie maanden kwam Idi Amin binnenwandelen."

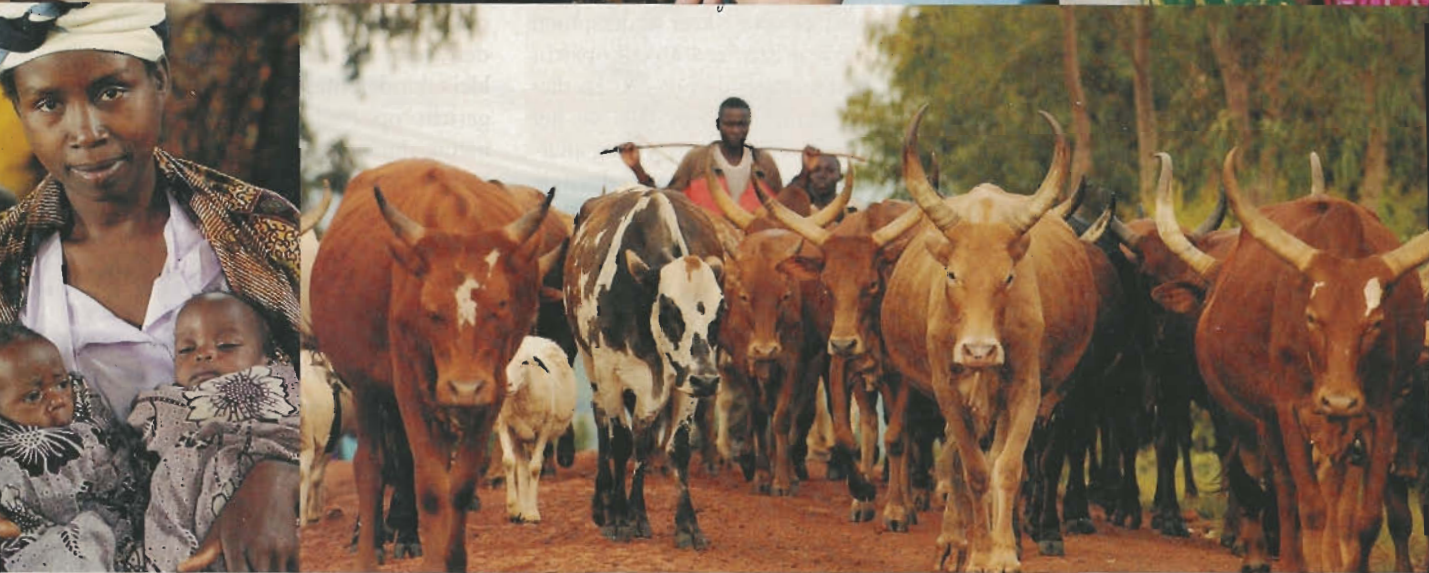
"Het was een mooie tijd", blikt Fia terug. "Drie van onze kinderen zijn hier geboren, maar op een gegeven moment wilden we graag naar huis. We zaten in de kleinekinderenfase, waren weer helemaal gericht op Nederland: settelen in een nieuw huis, een huisartsenjaar doen. Dan denk je niet aan terugkomen."

Toch gingen ze met regelmaat naar Afrika. Maar dan alleen, om de beurt. "Elk jaar ging één van ons voor de Rotary weg om de Afrikaanse lucht in te ademen. Dat hebben we zeven jaar gedaan. In '94 is Erik zes weken uitgezonden naar een vluchtelingenkamp. Ik ben in '95 naar dat kamp gegaan, maar dat was voor de achterblijvers teveel. Op sommige van die uitzendingen ben ik zo eenzaam geweest, zat ik zonder licht, zonder wat dan ook, dat ik dacht: dit doe ik nooit meer. Een jaar later zat ik er dan alweer. Dan wilde je zo graag weg, kwam je aan en vroeg je je af: waarom doe ik dit toch? Wat doe ik hier? En helemaal zonder de kinderen. We hebben een keer met het hele gezin een waarneming van vier maanden gedaan in Kenia, maar meestal moesten we om de beurt. Nu is het ook leuk om met z'n tweeën dingen te doen. Dat wilden we graag, samen, niet meer alleen. En dat moet nog een paar jaar duren ook."

Afrika, altijd weer Afrika. "Dat continent pakt je wel hoor, maar eigenlijk is dat toeval. We kunnen niet anders, we hebben tropenervaring. Maar het had ook Azië kunnen zijn of Zuid-Amerika. En hierna willen we een paar jaar naar Australië. Niks helpen, niks goede doelen. Gewoon werken waar we nodig zijn."

Je moet dit doen omdat je het zelf leuk vindt...

"Even wat getallen: het ziekenhuis heeft officieel 16 bedden, maar dagelijks ongeveer 300 opgenomen patiënten (waarvan 150 kinderen), 150 ▶

Fia werkte het eerste half jaar op de kinderafdeling. Dat was soms zwaar, want er overlijden veel kinderen. "Kinderen horen niet dood te gaan." Midi-redactrice Marjolein Doomen (midden boven), op bezoek in Rubya, troost een huilend kindje.

polipatiënten, 200 personeelsleden, 1200 bevallingen per jaar, 600 grotere operatieve ingrepen per jaar. (...) "We zullen ons niet vervelen, maar er is nu meer medische staf dan 20 jaar geleden. Het niveau van de gezondheidszorg is niet hoger dan toen. Inzeggende. Er komen nu dan wel via de Flying Doctors specialisten om de twee maanden, maar de algemene gezondheidstoestand is, waarschijnlijk doordat de aidsgetallen zo hoog zijn, lager dan vroeger."

Ze waren erg snel ingewerkt. "Veel structuren zijn nog als twintig jaar geleden of lijken er veel op", legt Erik uit. Zelf houdt hij zich vooral bezig met managementzaken, ziet hij hele dagen geen patiënt. "Dat haal ik wel weer in als ik een waarneming doe op een van de afdelingen of als ik dienst heb. Wat er dan aan pathologie voorbijkomt, is steeds indrukwekkend. En elke nieuw aangekomen co-assistent krijgt

in het ziekenhuis weer een cultuurschok."

Het Rubya-ziekenhuis ligt op loopafstand van hun huis. De verschillende gebouwen zijn door golfplaatdaken en een looppad met elkaar verbonden. Buiten zitten tientallen patiënten op houten banken gelaten te wachten op hun beurt. De meesten zijn te voet, een enkeling op de fiets. Acht, tien, zeventien kilometer? Maakt niet uit, ze moeten wel. Mannen, vrouwen, moeders – hun kinderen op de rug gedragen, handig met lappen gebonden – oud, jong. Geduld is een groot goed, niemand heeft hier haast. In het ziekenhuis wordt verbouwd en getimmerd. Sommige afdelingen zijn net opgeknapt. De kinderafdeling is schoon, ruim en kleurig; op sommige bedjes – met lakens! - liggen moeders op hun zij, hun kind tegen zich aan gedrukt. Moeders blijven dag en nacht bij hun kind in het ziekenhuis en zorgen er zelf voor. Dat is hier pure

noodzaak. De vrouwenafdeling heeft ook een opknopbeurt gehad en de afgedankte bedden uit een Deventer ziekenhuis ogen hier als nieuw. Maar er is ook die bovenste afdeling, waar de aids-patiënten liggen, nauwelijks een ziekenhuis waardig. En de dokterskamer mag die naam niet hebben: een vervelous hok van vier bij twee met een gebroken raam, een wastafeltje en een prikbord, een ijzeren onderzoeksbed waar de tijd happen leer uit heeft gegeten, een roestige ijzeren kruk zonder zitting. Haveloos, armoedig. Het eerste half jaar werkte Fia op de kinderafdeling. "Heftig", noemt ze die periode. "Tijdens één ronde zag ik hier meer doodzieke kinderen dan in achttien jaar huisartsenpraktijk. En er waren dagen waarop ik 's ochtends bang was om naar de afdeling te gaan: welke kinderen zouden er nu weer zijn overleden? Kinderen horen niet dood te gaan en helemaal niet in de mate waarin het hier gebeurt. Tijdens het

lopen van één ronde kunnen er soms wel drie kinderen sterven. In Nederland heb je als huisarts gemiddeld een keer per jaar te maken met een kind dat overlijdt.”

Nu werkt Fia op de mannenafdeling. Misschien minder confronterend, evengoed zwaar. “Maar dat er meer mensen levend het ziekenhuis verlaten dan er overlijden, dat stemt me hoopvol. Natuurlijk hoort er ook een beetje idealisme bij als je voor dit werk kiest. En dat de nood zo hoog is, geeft een enorme voldoening. Maar je moet het vooral doen omdat je het zelf leuk vindt. Met alleen een gevoel van wel-doenerij en idealisme kom je niet ver. Pas als je het zelf ook leuk vindt, kun je over dingen heen stappen die niet lukken. Nu ik ouder ben, gaat dat ook makkelijker. Als je jong bent, heb je nog het idee dat je het wel allemaal even wilt regelen, dan ben je zó gedreven om van alles voor elkaar te krijgen. En dit is bij uitstek een land waar dat dus niet lukt. Nu kan ik dat wat makkelijker loslaten; dat zie ik ook aan Erik. Je legt je makkelijker neer bij de dingen: als zij het zo willen... Dat moet je ook heel gauw leren, anders overleef je hier niet.”

Ik geloof heilig in kleinschalige hulp...

Positief blijven, dat is het terugkerende motto. Het valt op dat ze vooral spreken over de dingen die wél lukken. En dat ze niet teleurgesteld zijn over de dingen die niet lukken, de tekortkomingen, de financiële middelen die ontbreken... Fia: “Je komt hier toch naar toe om iets toe te voegen. En dat lukt op sommige punten wel, op andere punten niet. Daar kun je niet altijd wat aan doen. En misschien is dat wel onze manier om te overleven. Om niet teveel geraakt te worden.”

“Hier zijn altijd Nederlandse artsen geweest, maar negen maanden voor wij kwamen, was er niemand. Dan zie je dat er in de tussentijd een boel dingen zijn ingestort. Natuurlijk is het vervelend als je je voorgangers moet mailen dat je niks kunt terugvinden van de leuke dingen die zij hebben

gedaan. Maar het is niet anders. Je kunt de mensen wel handreikingen doen, laten zien hoe het ook kan. Als ze het niet willen overnemen, dan maar niet. Dan is het ook goed.”

Nee, het is niet indrukwekkend wat er allemaal is gebeurd de laatste twintig jaar. Toen was het land bankroet. En ofschoon er nu veel meer te krijgen is, de mensen zich nu veel meer kunnen veroorloven, hebben ze nog steeds geen geld. Sommige ziekten zijn uitgeroeid, polio, mazelen waren toen heel gewoon, maar nu is het aids. “Mensen hier zien in veel dingen de hand van

“Het is iets dat je voor je zelf doet, voor je eigen relatie, even onderbreken waar je mee bezig bent...”

God. Ze accepteren het, het is Gods wil. Wat dat betreft hebben wij veel geleerd van de mensen in Oldebroek.” Erik spreekt bedachtzaam en wijst met zijn vinger denkbeeldig naar het verleden.

De regen gutst in rechte en harde stralen naar beneden. Hij klatert met ooverdovend geweld op het golfplaten dak en verandert de rijke aarde in rode modderstromen. In de dokterskantine – een enkele houten tafel, wat stoelen en een zeer bescheiden boekenkast – schenkt Erik mierzoete thee die hij zelf niet drinkt. “Ik geloof heilig in kleinschalige hulp aan mensen, bijna van persoon tot persoon. Dan kun je zien wat er gebeurt, je kunt het volgen.”

Nee, hij is geen luchtfietser, geen

romanticus, maar wel bevlogen. En ‘realpolitiker’. Hij gelooft meer in de kleinschalige ontwikkelingssamenwerking van Pronk dan in de visieplannen als die van Herfkens, die daarmee het nieuwe, westerse denken illustreert. “Vroeger waren er veel kleinschalige projecten: een fiets, een auto, nieuwe bedden, nu willen de hulporganisaties een ‘samenhangend beleid.” Zijn toon klinkt scherp. “Maar je kunt geen visie verwachten van deze mensen, daar zijn ze helemaal nog niet aan toe. Als je kijkt naar onze westerse samenleving en die vergelijkt met Afrika, kun je zeggen dat ze hier nog in de periode van de Hoekse en Kabeljauwse twisten zitten. Dat heeft tijd nodig. Ze zitten op een ander niveau, in een andere tijd. In die zin is er niks veranderd ten opzichte van twintig jaar geleden. Als je kijkt naar wat langere perioden, is er wel veel gebeurd – ziekten die zijn uitgeroeid, het ziekenhuis dat hier staat – maar je moet niet in decennia denken. Laat staan in nog kortere perioden. En dat is wat de hulporganisaties doen, denken in projectplanning, in perioden van twee of drie jaar.”

Misschien is dat ons nut, dat we doen wat zij vragen...

Op dit moment gaat vooral veel aandacht en geld naar de preventie van ondervoeding, malaria en aids, de drie belangrijkste oorzaken van kindersterfte, en naar projecten in het kader van de moeder/kindzorg. “Wat je hier ziet gebeuren, is puur sinterklaas. Als Memisa de kraan dichtdraait, gebeurt er niks. Ze weten ook niet hoe het anders zou moeten. Prins Claus zei: wij kunnen de mensen niet ontwikkelen, laat het de mensen zelf doen. Wij moeten de mensen hier geen dingen willen opleggen, als zij daar niet om vragen. Ze willen wel dokters, ze willen wel medicijnen, ze willen wel een mooi ziekenhuis. Dáár vragen ze om, niet om een beleidsplan. Misschien is dat het nut van ons, dat we doen wat zij vragen.”

“Als Memisa dit ziekenhuis niet meer steunt, als wij weggaan...? Dan wordt heel veel werk tenietgedaan. Dan hoop je dat er wel iemand zit met visie. Je ▶

maatschappij

moet dit soort projecten niet loslaten. Natuurlijk, puur medisch gezien kunnen wij wel weg, er zijn tegenwoordig genoeg Afrikaanse artsen, maar er is geen structuur, geen visie, geen management. Daarom houd ik me daarmee bezig.”

“Wat is wijsheid? Geen ontwikkelingssamenwerking meer? Geen projecten meer financieren? Andere vormen zoeken? Dat is een moeilijk punt, ook voor Memisa. Wij willen iedereen dezelfde kansen geven, maar dit soort gelijkwaardigheid heeft in de hele geschiedenis nog nooit bestaan. Maar als je er niet naar streeft, wordt het troosteloos. Nu doe je tenminste wat.”

Zijn handen spelen doel- loos met elkaar; dan tikt zijn wijsvinger één keer nadrukkelijk op het tafel- blad: “Er is een kloof tussen Afrika en het westen en die kloof wordt steeds groter. Iemand heeft een studie ge- daan en berekend hoeveel wij zouden moeten schenken om de balans een beetje in even- wicht te krijgen. Het komt erop neer dat wij veertig tot vijftig procent van het nationaal inkomen zouden moeten geven aan de Derde We- reld – dan komt het een béé- je in de buurt. En wij geven 0,7 procent of zo iets, de VS 0,0.” Hij valt even stil.

Toch maakt hij zich geen zorgen over de toekomst van Afrika of Tanzania. “Zij volgen hun eigen weg. De wes- terse maatschappij baart mij meer zorgen, veel meer dan de toekomst van Afrika. Fia en ik zijn niet voor niets heel bewust even weggestapt uit die maatschappij om na te denken: wat willen we?” ●

Moeders van Tanzania

Krachtige, felgekleurde vlakken, vrouwenfiguren in groepen op het doek. Schilderes Wil Willemsen is gefascineerd door mensen – en vrouwen in het bijzonder – in hun dagelijkse doen.

Haar eerste bezoek aan Tanzania, op uitnodiging van Memisa, beschouwt ze als een ‘godsgeschenk’: Wil Willemsen vertaalde haar indrukken in een serie kleurige schilderijen over

moeders van Tanzania. Vier daarvan heeft Memisa uit- gebracht als wenskaart. Als u maanddonateur wordt van Memisa, krijgt u deze fraaie serie kaarten van Wil Willemsen cadeau (zie bon).

Ik word donateur van Memisa!

Ik machtig Memisa tot wederopzegging EUR 5,- per maand af te schrijven van mijn bank- of girorekening. Op ieder moment kan ik mijn machtiging stopzetten. Als maanddonateur ontvang ik 4 keer per jaar Memisa Nieuws en twee nieuwsbrieven van Memisa-artsen ter plaatse. Als welkomsgeschenk ontvang ik 4 wenskaarten van Wil Willemsen (serie: moeders van Tanzania).

Ik machtig Memisa om eenmalig het volgende bedrag van mijn rekening af te schrijven. €

Ingangsdatum Bank- of gironummer

Naam Voorletters M V

Adres Huisnr.

Postcode Plaats

Telefoon Geboortedatum

Datum Handtekening

Stuur deze bon op naar Memisa, antwoordnummer 10835, 2501 WB Den Haag. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Memisa. Tel. 070-313 65 00. www.memisa.nl

M 2003